

Rytų Europos šalių atžvilgiu: asociacijos politikos raida (Politologija. 1996. Nr. 2(8) ir Europos Sąjungos politika Vidurio ir Rytų Europos šalių atžvilgiu: pasirengimo narystei strategijos raida (Politologija. 1997. Nr. 1(9). Nugalėtojams paskirtos 500 Lt premijos.

Didžiausias LPA pasiekimas per ataskaitinį laikotarpį - 1996 m. gruodžio mėn įvykęs Tarptautinės politikos mokslo asociacijos (TPMA) simpoziumas, organizuotas kartu su TPMA ir TSPMI. Jame dalyvavo TPMA prezidentas prof. Jean Leca, TPMA generalinis sekretorius dr. John Coakley, politologai iš 20 šalių. TPMA simpoziumas Vilniuje buvo pirmasis tarptautinis LPA veiklos pripažinimas. TSPMI doc. Algirdas Gričius 1997 m. LPA atstovavo XVII TPMA kongrese Seule.

Pagaliau vienas ryškiausių LPA veiklos rezultatų - informaciniai biuleteniai, kuriuose pateikiama informacija apie LPA tarybos veiklą, stažuotes bei konferencijas mūsų šalyje ir užsienyje. Per ataskaitinį laikotarpį išleista 10 LPA tarybos informacinių biuletenių.

Apibendrinamas LPA veiklą, prezidentas E. Kūris pabrėžė, kad asociacijos veiklai nepakanka iniciatyvos "iš apačios," dar nėra tinkamos terpės bei infrastruktūros jai tapti pilnaverte organizacija. Tąd laukia ilgas ir sunkus darbas.

Konferencija patvirtino LPA revizijos komisijos ataskaitą, kurią perskaitė doc. dr. Lidija Šabajevaitė.

Naujuoju LPA prezidentu išrinktas TSPMI docentas Algirdas Gričius. Taip pat išrinkta 13 narių taryba ir revizijos komisija.

JŪRATĖ NOVAGROCKIENĖ

PREZIDENTO INSTITUCIJA LIETUVOJE

Nors Prezidento rinkimai jau pasibaigė, bet rinkimų tematika aktyviai dominuoja politinėse diskusijose, žiniasklaidos priemonėse ir tarp eilinių piliečių. Daug skirtingų ir net prieštaringų nuomonių sukėlė ir Konstitucinio Teismo sprendimas dėl valstybės vadovo įgaliojimų Vyriausybės atžvilgiu.

Savaime suprantama, kad ir akademinė visuomenės dalis negalėjo likti nuošalyje. Turbūt vienas iš ryškiausių įvykių buvo seminaras *Prezidento institucija Lietuvoje: situacija po rinkimų ir raidos tendenci-*

jos, kurį surengė Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas kartu su Friedricho Naumanno fondu 1998 m. vasario 20 d. Šis seminaras, vieno iš jo organizatorių, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto direktoriaus pavaduotojo Raimundo Lopatos žodžiais, yra savotiška prognozė, bandymas nuspėti naują Prezidento institucijos vietą Lietuvos politinėje sistemoje. Seminare dalyvavo ir kai kurie Lietuvos politikai, Seimo nariai ir net vienas iš buvusių kandidatų į Prezidentus. Seminare perskaityti įdomūs pranešimai, kuriuos ir norėtusi apžvelgti.

Seminaras prasidėjo kandidatų į Prezidentus programų lyginamąja analize, kurią pateikė Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojas, "Politologijos" žurnalo vyriausiasis redaktorius Lauras Bielinis. Jis pabandė nustatyti, kaip kandidatai supranta demokratiją ir kaip tai išdėstyta jų programose. Pranešėjas priėjo prie išvados, kad iš daugelio stereotipų, asocijuojančių su demokratija, visi kandidatai suteikia pirmenybę valstybei, teisei bei įstatymams, tik po to eina sąvokos *laisvė, lygybė, pilietinė visuomenė, atstovavimas ar tauta*. Apibendrinus buvo pasakyta, kad demokratija Lietuvoje suprantama kaip teisinių normų plėtojimas, bent jau kandidatų rinkimų programose. Įdomi ir kita L. Bielinio mintis. Jo numone, analizės požiūriu pati nuosekliausia yra Rimanto Smetonos rinkimų programa, nes kandidato skleidžiami principai ir jo programos nuostatos sutampa daugiausia, o demokratiją R. Smetona sieja su valstybės ir tautos klausimais.

Seminare buvo kalbama ne tik apie kandidatus ir jų programas, bet ir apie rinkėjus. "Baltijos tyrimų" direktorė Rasa Ališauskienė savo pranešime atskleidė rinkėjų nuostatas dėl Prezidento rinkimų, pateikė statistinį Lietuvos rinkėjo portretą. Pavyzdžiui, rugsėjo mėn. 7 iš 10 rinkėjų ketino dalyvauti rinkimuose ir nurodė šiuos motyvus (mažėjančia tvarka): a) pareigos atlikimas, b) siekis paremti kandidatą, c) manymas, kad situacija po rinkimų pagerės. Tie piliečiai, kurie rinkimuose neketino dalyvauti, motyvavo savo elgesį: a) nusivylimu politika, b) netikėjimu, kad situacija pagerės. Pagaliau tarp neapsisprendusių dominavo: a) nesidomėjimas politika, b) pakankamos informacijos apie kandidatus stoka. Šiuo metu dauguma rinkėjų (63%) mano, kad rinkimai vyko sąžiningai; 62% rinkėjų patenkinti rinkimų eiga; 41% rinkėjų mano, kad Prezidentas turi nepakankamai įgaliojimų; 36% įsitikinę, kad pakankamai.

Žmonės bandė priskirti kandidatus tam tikrai politinei ideologijai. Vytautas Landsbergis – demokratas, Valdas Adamkus ir Artūras Paulauskas – centristai ir pan. Beje, kaip rodo tyrimai, už V. Adamkų balsavo 54% moterų ir 46% vyrų, o už A. Paulauską – 56% moterų ir 44% vyrų.

Seminare buvo daug diskutuojama ir apie Prezidento institucijos vietą Lietuvos politinėje sistemoje, taip pat bandyta nustatyti, kokia gi Lietuvoje yra valdymo forma, t.y. ar parlamentinė, ar pusiau prezidentinė respublika, ar galbūt galima kalbėti apie naują formą. Pastarajai nuomonei pritarė ir Vilniaus universiteto Tarpautinių santykių ir politikos mokslų instituto dėstytojas Alvidas Lukošaitis. Jo nuomone, Lietuva tam tikra prasme išskirtinė valstybė, nes Prezidentas, turėdamas pakankamai galios, vis dėlto nelabai gali ją panaudoti, Pranešėjas Lietuvos valdymo formai apibūdinti pasiūlė sąvoką *parlamentinė prezidentinė respublika*. Bene daugiausia diskusijų sukėlė Vilniaus universiteto Tarpautinių santykių ir politikos mokslų instituto direktoriaus Egidijaus Kūrio pranešimas, kuriame jis nagrinėjo Prezidento institucijos galimą raidą po 1998 m. sausio 10 d. Konstitucinio Teismo nutarimo. Konstitucinis Teismas peržiūrėjo Prezidento ir Vyriausybės santykius bei atskyrė sąvokas *Vyriausybės įgaliojimų grąžinimas ir Vyriausybės atsistatydinimas*, apribodamas valstybės vadovo galias. Pranešėjas abejojo dėl Teismo sprendimo, tačiau pabrėžė, kad dabar diskusijos šia tema turi tik akademinį interesą. E. Kūris prognozuoja, kad šis sprendimas turės tam tikrų neigiamų pasekmių, pvz., sumažės rinkėjų skaičius per kitus Prezidento rinkimus, nes pats Prezidento postas bus daugiau simbolinis. Be to, vargu ar bus skiriamas dėmesys kandidatų programoms (nes dėl savo ribotų įgaliojimų valstybės vadovas vargu ar galės jas įgyvendinti) ir svarbiausią vietą užims kandidatų asmeninės savybės. O tai atveria kelią populistiniams kandidatams. Kalbėdamas apie galimybes išvengti tokios padėties, E. Kūris pasakė, jog tai būtų įmanoma pasiekti pakoregavus Konstituciją arba stipriam Prezidentui sugebėjus pakeisti valstybės vadovo statusą.

Seminare pareikštos mintys bei prognozės rodo, kad Prezidento institucijos vieta Lietuvos politinėje sistemoje, matyt, dar nėra galutinai nustatyta, taigi ateityje galima tikėtis ir politinių, ir akademinų diskusijų.

Kalbos redaktorė *Asta Jankauskienė*
Viršelio dailininkas *Dainius Paškevičius*
Maketavo *Rokas Gelazius*

POLITOLOGIJA 1998/1 (11)

SL 1725. 1998 02 03. 12 sp. l. Tiražas 800 egz. Užsakymas 469.
Žurnalas *Politologija*, Didlaukio g. 47-205, LT-2057 Vilnius.
Spaustuvė „MORKŪNAS ir Ko“, Studentų g. 54, LT-3031 Kaunas